

2009 Pobaltí (středa 29.7. – sobota 8.8.)

29.7. Praha – (linkovým autobusem) – Brno (dále autobus fy. Uchytíl Velké Meziříčí) – Frýdek-Místek – Český Těšín – Warszawa – Suwałki (nocleh)

30.7. Suwałki – Trakai – Vilnius (nocleh v centru)

31.7. Vilnius – střed Evropy – Riga (nocleh mimo centrum města na 2 noci)

1.8. Riga – Rundale – Jurmala – Riga

2.8. Riga – Sigulda – NP Gauja – Turajda – Suur Munamegi – Tartu

3.8. Tartu – sv Estonsko – rašeliniště Viru – Tallinn (ubyt. na periferii na 2 noci)

4.8. Tallinn

5.8. Tallinn – ostrov Saaremaa – Pärnu (nocleh)

6.8. Pärnu – Estonsko – Lotyšsko (oblast Limbaži) – Hora Křížů – Palanga – Klaipéda (nocleh na přeměstí)

7.8. Klaipéda – Kurská kosa – Klaipéda – Kaunas – Suwałki (nocleh)

8.8. Suwałki – Brno – Velké Meziříčí (přestup na malý autobus fy Uchytíl) – Praha

Se zájezdem na Island jsme byli velice spokojeni. Přispěla k tomu i úroveň průvodce; k brněnské cestovní kanceláři Periscope jsme tak získali důvěru, která se promítla i do výběru zájezdu 2009. Na Islandě jsme neměli žádné známé, a tak jsme nás napadlo pozvat Slugovy, zda by letos s námi a Periscopem nejeli, a to do **Pobaltí**. Nápad to byl dobrý, a nakonec kromě Dani a Járy Slugových se na zájezd s námi vypravily i Evinčiny kolegyně Věra, Lída a Jarka.

Před odjezdem jsme hledali různé informace, vybavili se mapami a průvodci, což celkem díky knihkupectví Luxor nebylo obtížné, a také jsme se chtěli vybavit místními měnami, což byl docela neřešitelný problém. Jen zlaté na průjezd Polskem jsme měli. Byli jsme ovšem vybaveni v Evropě universálně směnitelnými eury, ovšem po vstupu do Litvy bychom tam neměli ani na WC. A tak i velice žádoucí seznámení s pobaltskými platidly – litevskými lity, lotyšskými laty a estonskými korunami jsme museli odložit až na průběh cesty.

Hlavním místem odjezdu bylo Brno a nás Pražáky na Florenci vyzvedl průvodce **Mgr. Josef Miškovský** (z Mladé Boleslavi), vybavil nás jízdenkami na autobusovou linku Student Agency a odjeli jsme do Brna. Byli jsme zvyklí pro veřejnou hromadnou dopravu používat jen vlaky, a tak zájezd začal neobyčejně příjemným zážitkem. Nabídka novin a kávy byla jeho součástí. V Brně blízko hlavního nádraží jsme nasedli do zájezdového autobusu velkomeziříčské firmy Uchytíl. Nebyl zdaleka tak luxusní, jalo byly ty předchozí, nicméně jsme v něm strávili bohatých a příjemných 11 dní.

Cesta z Brna probíhala příjemně, byť byla celkem fádňí. Při průjezdu Polskem jsme neregistrovali žádnou dálniční síť, dokonce jsme projížděli téměř centrem Varšavy. Cestou nás p. Miškovský upozornil na Čenstochovu a i na případné další skorozajímavosti. Rádi jsme v pozdně večerních **Suwałkách** přijali ubytování v Domě Nauczyciela a v horizontální poloze si pořádně odpočinuli.

Náš autobus pod horou Suur Munamegi

Ráno ještě před snídaní (ta zde probíhala tradičním způsobem s obsluhou; švédský stůl zde nefungoval) jsem se vydal do směnárny, abych získal potřebné litevské valuty. Výměna zde nebyla výhodná, protože jsem musel platit poplatek za výměnu eur na zloté a pak zlotých na lity. Protože šlo o směnárnu, kde poplatek byl přímo úměrný měněné částce (formou jiného kursu pro nákup a jiného pro prodej), vyměnil jsem poměrně málo, ale na to nejnnutnější bylo. Až dodatečně mi došlo, že výměna latů či estonských korun by bývala nebyla nevýhodnější a že jsem mohl pro nás zajistit i tyto peníze. Zkrátka, byl jsem (a zůstal jsem) nezkušený cestovatel.

Ze Suwalek jsme jeli směrem na Vilnius a cestou se stavili ve městě **Trakai**, jemuž dominuje vodní hrad. O charakteru zdejšího osídlení v minulosti svědčí karaitská synagoga a domy kolem ní. **Karaité** stavěli na Starém zákonu, avšak do své spirituality přijali různé islamské prvky; mluvili turkickým jazykem (jazyková skupina, kam kromě turečtiny patří např. azerbajdžánština). V hradě nás zklamali, že nedávali žádné slevy pro seniory. Stavba je to mohutná, ale myslím, že nás celkem ničím nepřekvapil. Ovšem zarámování do vodou bohaté krajiny je nádherné.

Z Trakaie jsme jeli do litevského hlavního města **Vilnius**. Zatímco Petra z Radkou, které tam několik let před námi byly, jej poznaly jako zanedbané město nesoucí následky ruské okupace v SSSR, my jsme přijeli do upraveného čistého města na evropské úrovni. Centrum města jsme prošli, včetně místního návrší zvaného Gediminasův¹ vrch s výhledem do všech směrů, mne velice zaujaly litevské nápisy a především úprava osobních jmen, kdy se projevuje jednak praxe vše foneticky přepisovat, jednak skutečnost, že i maskulina mají v nominativu koncovku, nejčastěji as. Při volné chvíli jsme si s Evinkou zašli na jednu uliční zahrádku před restaurací na pivo. Tato posezení dodávala našim zájezdům příjemný kolorit. Škoda, že Slugovi pro ně neměli pochopení. Zas toho viděli víc – bylo by to ovšem nad mé síly. Času je na

¹ Gediminas (≈ 1275 – 1345) byl v letech 1316 až 1345 litevským velkoknížetem

zájezdech málo, a tak chápu, že prohlídky nádraží v cestovních programech nejsou (v Rize jsme se ovšem na nádraží podívali). Rád jsem aspoň věnoval pozornost městské hromadné dopravě. Ve Vilniusu její elektrifikovanou komponentu obstarávaly trolejbusy.

Trakai, synagoga

Vodní hrad Trakai

Během rozchodu jsme také navštívili "republiku Užupis" – část Vilniusu za řekou Vilnia (název znamená "za řekou"), která se recesisticky vydává za samostatnou republiku, podobně jako v Praze Žižkov, ale s větší dokonalostí – např. v několika jazycích tam mají vystaveny panely s ústavou.

Pohled z Gediminasova vrchu

Dóm

K večeru nás z centra Vilniusu do hotelu (Ekotel Vilnius) na ubytování odvezl autobus. Jeli jsme poměrně dlouho, zřejmě různá místa byla pro motorová vozidla či aspoň pro autobusy neprůjezdná, poněvadž hotel nebyl daleko od centra, byť na druhé straně řeky Neris, takže jsme se po večeri mohli se Slugovými vydat na příjemnou procházku městem.

V pátek ráno jsme v 7 hodin posnídali u švédského stolu a v 8 hodin pak odjeli do **Středu Evropy**, moderního "poutního místa" asi 25 km severně od Vilniusu.

Před dvěma lety jsme navštívili s Evinkou jiný střed Evropy – v Kremnických Baních, asi 10 km severně od Kremnice. Námi navštívené dva středy Evropy připomínají přiložené obrázky, nicméně jsou další místa, která si toto označení nárokují.

Střed Evropy u Kremnice (2007)

Střed Evropy u Vilniusu

Množství středů našeho světadílu je způsobeno asi třemi faktory.

1. Co považujeme za Evropu? Jde o mnohé ostrovy a hlavně o pevninskou hranici Evropy a Asie.
2. Jak je střed světadílu definován? Může jít o těžiště, a to může být jen ve smyslu geometrickém, nebo můžeme jako váhu použít hustotu osídlení. Ale lze použít i jinou definici středu (či centra) množiny, např. jako takový bod X , v němž funkce $f(x) = \sup_Y p(X, Y)$ (Y necháme probíhat celou množinu, v našem případě Evropu) nabývá svého infima (bod X tak nemusí být určen jednoznačně). Záleží také na tom, zda bereme v úvahu zakřivení Země.

3. Samozřejmě záleží na přesnosti měření i přesnosti zpracování výsledků

V litevském středu Evropy, seriózně určeném r. 1989 francouzskými geografy na základě přesných měření a zpracování, jsou v několika jazycích informační tabule, které popisují, co při výpočtu středu bylo do Evropy zahrnuto. Náš průvodce p. Miškovský mi dokonce řekl, v jaké vzdálenosti pod povrchem střed je – při jeho určení se pracovalo se zakřivením zemského povrchu. K své velké lítosti jsem tento údaj ztratil či zapomněl a zatím se mi nedaří jej najít. A tak asi jako střed Evropy se mi vždy vybaví především ten litevský, kde jsme 31. července 2009 strávili spolu se Slugovými a třemi Evinčinými kolegyněmi z Nerudova gymnázia velice příjemnou dopolední chvíli. Pak už v Litvě následovaly jen dvě zdravotní zastávky u motorestů a přejeli jsme hranice Lotyšska. Věděli jsme, že tím naše poznávání Litvy nekončí; Hora křížů, Kurská kosa a Kaunas nás čekaly na zpáteční cestě.

Teď jsme přijeli do Lotyšska a mířili rovnou do hlavního města **Rigy**, hanzovního města a největšího města celého Pobaltí. Autobus nás v brzkém odpoledni zavezl do samého centra k radnici a Domu Černohlavců. Měli jsme na chvíli rozchod, abychom si mohli opatřit potřebné laty. Za 1 lat jsme zaplatili asi 1,55 Eur, tedy téměř 40 Kč, což byl kurs sice nevýhodný, ale výměna šla rychle a nijak moc latů jsme nepotřebovali. Lat odpovídal asi 35 Kč, tehdy to byla vůbec největší měnová jednotka v Evropě, větší než britská libra. Docela se nám laty pletly s litevskými lity, jejichž hodnota byla² asi desetkrát menší. Již s laty v kapsách následovala zajímavá společná prohlídka centra Rigy. Omezila se na exteriéry budov, případně interiéry otevřených kostelů. Viděli jsme mj. dóm (největší sakrální stavba v Pobaltí) a hrad, který je prezidentským sídlem.

Podívali jsme se i na *Tři bratry* – vedle sebe stojící gotický, renesanční a barokní dům. První z nich je patrně nejstarším obytným domem v Rize. Pohled na tři bratry nás měl naladit na jejich protějšek – tallinské *Tři sestry*. Mezi četnými obchody se suvenýry převládaly prodejny výrobků z jantaru. Rozchod jsme dostali u Pomníku svobody, který byl za SSSR ostře sledovaným místem; říkalo se, že je to nejlevnější cestovní kancelář: za položenou kytici či věnec zdarma cesta na Sibiř.

Rižští *Tři bratři* jsou téměř nefotografovatelní, není odstup. Proti ulici je vidět prostřední z nich, zatímco krajní ukazují jen své okraje

² Používám minulý čas, dnes se již v celém Pobaltí používá euro; nejdříve je přijali v Estonsku, později v obou zbývajících republikách.

Se Slugovými jsme zamířili k severovýchodu kolem pravoslavné katedrály Krista krále, kam navzdory probíhající svatbě³ byl povolen vstup, ovšem jen někomu. Turista v krátkých kalhotách, jímž jsem byl, takové oprávnění neměl. Nemrzelo mě to. Pokračovali jsme po bulváru Brivibas dále až k výškovému hotelu, kde z 26. patra jsme měli úžasný pohled (zejména ze záchodů) na Rigu, ovšem přes sklo, které bylo překážkou pro fotografování. Zbytek času v Rize jsme už trávil s Evi jen ve dvou; od Pomníku svobody jsme zamířili parkem vytvořeným kolem vody, snad bývalého řečiště Daugavy⁴, prošli kolem Lotyšské univerzity a několika dalších kulturně významných staveb, až jsme odpočinuli v útulné zahrádce při kávě.

Jak jsem se už zmínil v souvislosti s litevštinou, i lotyština cizí jména fonetizuje. Ukazuje to názorně část program řížského národního divadla:

27 ⁰	19:00	V. A. Mocarts	opera	DONS ŽUANS / DON GIOVANNI	dir. A. Veismanis, Iomās J. Apeinis, M. Rebeka, V. Jansons, R. Mačanovskis, B. Berķe, R. Poljšadovs, R. Bramanis, I. Šlubovska	Ls 3.50-20
28 ^T	19:00 2 h 55	S. Prokofjevs	balets	ROMEO UN DŽULJETA / ROMEO AND JULIET	dir. M. Ozoliņš	Ls 3-17 -50% PENSIONĀRIEM

Páteří řížské městské hromadné dopravy jsou tramvaje (napájené prostřednictvím kladky, připomínající dávné časy pražských tramvají), jezdí tu však i trolejbusy a autobusy.

Prohlídku Rigy jsme začali i skončili u Domu Černohlavců

Tramvaj v Rize

Riga má hlavní nádraží nedaleko centra, takže jsme se tam mohli podívat. Bylo tam velké hemžení lidí; na nástupišti nás překvapilo, jak nastupování do tamních vlaků vyžaduje velkou fyzickou zdatnost – výška prvního schodu u vagonů připomínala staré české časy⁵. Chvilí chození Rigou nám trochu zkomplikoval déšť, když bylo po něm,

³ Svatební limuzína měla litevskou poznávací značku.

⁴ Staré řížské město je vlastně na ostrově mezi tímto ramenem a současným řečištěm.

⁵ Úprava železniční sítě pro snazší nastupování a vystupování probíhá v různých dobách snad v naprosté většině zemí. Už roku 1968 jsem si uvědomil, že na Britských železnicích je tento proces zřejmě ukončen. K dosažení cíle se používají různé prostředky: přestavba stanic, modernizace vozového parku, ale také rušení stanic a

poseděli jsme ještě v restaurační zahrádce na náměstí Livu (Livu Laukums) při pivu Aldaris a pak se odebrali k Domu Černohlavců na autobus, který nás odvezl kamsi na severní okraj Rigy do hotelu, v němž jsme měli strávit dvě noci – nemuset se každé ráno balit je velice příjemné. Zde ve 4. patře jsme měli pokoj vedle Slugů, podobně jako tom u bylo ve 2. patře v hotelu ve Vilniusu. Společná večeře byla zakončena kávou a dezertem, což bývá obvyklé, a skleničkou vína, což obvyklé není.

V ceně zájezdu byly úplně všechny snídaně a všechny večeře v Pobaltí. U většiny zájezdů, na nichž jsme byli, bylo možno při uzavírání smlouvy si objednat některé večeře jako zvlášť placenou, a rozhodně ne levnou, službu. Hotové dobré večeře (jako nápoj k jídlu se zpravidla podává voda, bývá s citrónem, případně i s ledem) s dezertem a kávou byly příjemnou tečkou za bohatým poznávacím dnem. Zpravidla byly podávány běžným restauračním způsobem, výjimečně formou švédského stolu. V Pobaltí jsme si libovali, že jsme stolovali spolu se Slugovými.

Káva u snídaně a večeře bývá překapávaná a pije se v přirozeném množství, kdežto při posezení v kavárnách bývá sice výborné espresso, avšak k mé velké lítosti v množství zcela zanedbatelném.

U snídaní býval švédský stůl obvyklý. Při cestě do Pobaltí se této praxi vymykal jen Dům učitelů v Suwalkách.

V sobotu ráno jsme vyjeli na okružní cestu do Rundale a Jurmaly. Počátečních cca 80 km jsme jeli cestou, jíž jsme v pátek přijeli. V Bausce⁶ jsme odbočili k západu do **Rundale**⁷, družebního města východočeských Ratibořic. Na zámku v Rundale – údajně nejkrásnějším lotyšským či snad vůbec pobaltským zámku, nazývaném *Versailles u Baltu* – totiž trávila svá mladá léta Kateřina Zaháňská⁸, "paní kněžna" z *Babičky* od Boženy Němcové. Absolvovali jsme prohlídku zámku, protože fotografovat se smělo jen za zvláštní příplatek, tak interiéry dokumentovala jen Evi; zahrada kolem zámku postrádala stromy, čímž sice umožnila různé pohledy na skutečně krásnou stavbu, ale v horkém a slunném dni v ní příjemně nebylo. Zato Jurmala byla příjemným odpočivným místem. Přímořské letovisko, v parném létě a nepřelidněné! Vykoupali jsme se v moři, povlovný sestup na můj vkus moc nebyl, ale on skvěle ladí se skutečností, že mezi světovými moři to Baltské je mimořádně mělké.

Do Rigy jsme se vrátili před 16. hodinou, měli jsme ještě čas na volnou procházku městem, při níž jsme vychutnávali genius loci tohoto hansovního města s různými obchůdky a i s posezením u piva na rozlehlé zahrádce na Dómském náměstí, umožňující výhled na důležité řížské stavby. Takováto posezení jsme absolvovali bez Slugových; na Járův poznávací dynamismus jsou příliš statická.

Cestou do hotelu po 18. hodině jsme navštívili na severním okraji centra, především v Alberta Iela, ojedinělý secesní areál převážně obytných domů, jejichž autorem byl

zastávek a rušení celých tratí. Prostředky uvedené za spojkou "ale" jsou velmi levné, a tak není divu, že některé železniční správy je hojně užívají. Tváří v tvář této praxi si říkám "zlaté vysoké schody".

⁶ Bauska, město s cca 10 tisíci obyvateli, se stalo známým tím, že v průběhu druhého desetiletí 21. století odhalilo pomník německé armády z 2. světové války – Rudá armáda představovala větší nebezpečí.

⁷ Vzniklo zkomolením z německého *Ruhenthal*

⁸ Narodila se patrně v Jelgavě, přes níž jsme jeli z Rundale do Jurmaly

především lotyšský architekt **Mihails Eizenšteins**⁹ (1867 Bila Cerkva Ukrajina – 1920 Berlin).

Rundale

Zřícenina hradu Sigulda

V neděli jsme vyjeli z Rigy ve směru Pleskava (to stálo na silničních ukazatelích). Pochopil jsem, že jde o lotyšský název ruského Pskova. Tam jsme pochopitelně dojet neměli; naší první zastávkou bylo město Sigulda, kde jsme opustili autobus s tím, že do něj nastoupíme až po procházce přírodním parkem Gauja. Od autobusu jsme visutou kabinovou lanovkou dojeli přes údolí řeky Gauja na protější kopec ke zřícenině hradu Sigulda a od ní jsme sestoupili do údolí k příjemné procházce parkově upravenou cestou s řadou přírodních zajímavostí až k parkovišti pod hradem Turajda. Tam na nás čekal autobus a zavezl nás nahoru k hradu, kde jsme absolvovali zajímavou prohlídku doplněnou i krásným nejbližším okolím, především kamennými sochami vyzdobenou zahradou písni, na jejímž kraji stojí prostý dřevěný evangelický kostel.

Turajda

Sochy písni

⁹ Lotyšský nominativ mužského jména končí -s.

Kostel v Turajdě

Kostel v Turajdě (detail)

Z Turajdy jsme pokračovali ve směru Pleskava. Silnice vede před ruskou hranici kousek přes estonské území, a tam jsme – kolem 14. hodiny¹⁰ – odbočili severu pod nejvyšší horu celého Pobaltí – **Suur Munamägi** (Velké vejce). Na vrcholu, vzdáleném asi 0,5 km od parkoviště (z něj je dříve uvedený obrázek autobusu), ve výši 318 m n.m. stojí rozhledna, kde jsme si pro vstupné vybrali variantu "po schodech" (alternativou byl "výtah") za důchodcovských 20 estonských korun (Evince slevu dostala, aniž by o ni žádala); za 1 euro je asi 15 estonských korun, tedy estonská koruna odpovídá asi 1,70 Kč. Vstupné ovšem za nás zaplatil hromadně průvodce s tím, že se s ním dodatečně vyrovnáme, až estonské koruny budeme mít. Měli jsme kruhový rozhled na příjemnou, byť nevýraznou krajinu, přičemž na východě jsme viděli do Ruska.

Od nejvyšší hory jsme odjeli do druhého největšího estonského města, do univerzitního **Tartu**. Ubytovali jsme se v luxusním hotelu Dorpat (tj. německy Tartu). S Evinkou jsme dostali každý svou kartu, sloužící nejen jako klíč, nýbrž i jako "hlavní vypínač", u sprchy byla termoregulační baterie, noční stolky byly vybaveny gedeonskými Novými zákony ve finštině, švédštině a angličtině. V pokoji jsme měli plochý televizor, který jsme ovšem nevyužili. Čím mě ovšem hotel zklamal, to byla nemožnost výměny peněz. A byla neděle večer, takže mimo hotel naděje nebyla.

Po asi hodinové společné procházce městem, na níž jsme mj. viděli radnici a hlavní budovu univerzity a zašli, byť v dešti, do v parku na vrchu Toomemäg, němž je stará observatoř a zřícenina dómu z 13. až 15. století, zbývaly ještě necelé dvě hodiny do večere, během nichž jsme si mohli Tartu projít. Hodně mě zaujaly různé estonské nápisy; estonština je taková archaická finština. Absence shluků souhlásek a četné zdvojené samohlásky, vyjadřující délku, jsou společné oběma těmito ugrofinským

¹⁰ Všechny pobaltské republiky mají východoevropský (v létě východoevropský letní) čas

jazykům (zatímco maďarština vypadá úplně jinak). Jazykový dojem na mne udělalo *Gümnaasium*.

Zřícenina dómu

V hotelu Dorpat (Dani, Jára, já) / Evi fotografovala

Posnídavše u švédského stolu jsme v pondělí v 8 hodin ráno odjeli do obce Mutvee, tam jsme se trochu protáhli u jezera hraničního Peipsi (rus.: Čudské), Jára se v něm vykoupal, podívali se na pravoslavný kostel a poté odjeli do města Rakvere, kde autobus zaparkoval na náměstí a my účastníci zájezdu jsme konečně měli možnost výměny peněz. Následoval poměrně bohatý program v národním parku Laahemaa s čtyřmi zajímavými zastaveními. První z nich bylo u zříceniny hradu Toolse, nejsevernější pevnosti německých rytířů. Hrad měl chránit přístav před piráty a v 18. století byl pobořen. Odtud jsme pokračovali k západu do rybářské vesničky Altja, kde jsme ve stylovém prostředí poobědvali slanečka s bramborem opečeným v alobalu a plněným tvarohem; po krátké procházce národním parkem **Laahemaa** jsme pak odjeli k panskému sídlu Palmse s muzeem vozidel; Evinku ovšem více než stará auta a motocykly zaujali na komíně čápi, jimž v těchto krajích rozhodně nepřísluší přívlastek "vzácní".

Toolse

Altja, oběd

Palmse, exteriér

Palmse, interiér

Poslední zastávka v Laahemaa byla nejdelší a nejzajímavější. Prohlíželi jsme rozsáhlé rašelinště Viru s dřevěnými turistickými chodníky; na nejzajímavějším přístupném místě je rozhledna, z níž lze získat o rašelinšti slušnou představu. I zmíněné chodníky byly často pod vodou. Někteří účastníci zájezdu se zouvali, jiní jsme chodili sice obuti, ale s mokřými nohama. Jen Evi díky svým speciálním turistickým botám nepatřila ani do jedné z těchto tříd – absolvovala procházku rašelinštěm obuta, avšak se suchými nohama.

Rašelinště Viru

V hotelu Dzingel

Odtud jsme už jeli do hotelu Dzingel na jižním okraji Tallinu, cca 12 km od centra, v hezkém přírodním prostředí. Ubytování v 7. patře při malé kapacitě schodišť a výtahů nám příliš radosti nepřineslo, avšak místem načerpání nových sil pro nás tento hotel, jak naznačuje úsměv Evinčiných kolegyň Věry, Lídy a Jarky u chutného desertu po večeři. V hotelu jsme strávili podle plánu dvě noci.

Následující den, úterý 4. srpna, se do mé mysli zapsal jako den, kdy jsem měl možnost poznat nejhezčí hlavní město. Nevím, jak moc zařazené fotografie dokáží ilustrovat, proč se mi **Tallinn** tak líbil. Prohlídku jsme začali u východní brány (v ulici Viru). Staré město je za hradbami se spoustou věží a je plné kouzelných křivolakých úzkých uliček – půdorys města je poplatný kopcovitému terénu, v němž rovinná mapa bez vrstevnic poskytuje jen nedostatečnou informaci; dominantní je vrch Toompea (název vznikl zkomolením německého Domberg) s lutherským dómem, několika dalšími kostely, hradem, který slouží parlamentu, a i s prodejními stánky, především s oříšky, které jsme si tam koupili. Řadu zajímavostí skýtá i dolní část starého Tallinnu, mezi nimiž je gotická radnice (snad nejstarší ve střední Evropě) se štíhlou vysokou věží a historická lékárna. Při procházení městem jsme registrovali i muzeum okupace (míněno především sovětské, ale i německé), dominikánský klášter, trojici domů *Tři sestry*, která není tak historicky hodnotná jako řížští tři bratři a je komerčně využita jako hotel. Individuální prohlídku města jsme si zpříjemnili posezením u kávy a zákusku v cukrárně pod Toompeou a zakončili blízko místa srazu posezením u piva v restauraci s hezkým výhledem na prostředky MHD; tallinnské tramvaje na rozdíl od těch řížských jsou napájeny prostřednictvím pantografu.

Tři sestry

Odpolední program byl na dvou zajímavých místech mimo centrum. První z nich byl velice bohatý skansen v *Rocca al mare* na severozápadním okraji Tallinnu. Viděli jsme tam nejrůznější venkovské stavby, obytné, hospodářské i společenské, nicméně nejvíce nás zaujala, a také dojala, prostinká bratrská modlitebna, na níž byly informace, jak nesmírně výrazně přispěla ochranovská Jednota bratrská ke vzdělání a celkové kulturní úrovni v Pobaltí (v Livonsku) v 2. polovině 18. a začátkem 19. století. Fotografii bratrské modlitebny jsem dlouho měl jako "tapetu" na obrazovce počítače.

Bratrská modlitebna

V bratrské modlitebně (Evi, Dani, já – fotografoval Jára)

Ještě jeden exponát musím zmínit. V Estonsku jsou hodně rozšířeny prostorné dřevěné houpačky pro několik lidí (←). Jejich používání je (či bylo) společenskou záležitostí.

Skanzen je u zálivu, přes nějž je vidět na severní předměstí Tallinnu.

Posledním tallinnským programem byla návštěva čtvrti Kadriorg na východě či severovýchodě města. Viděli jsme tam prezidentský palác s parkem založeným carem Petrem velkým, prošli jsme se kolem moře a poseděli u něj na stinném místě, zpozválí jsme se podívali na jakýsi špičatý pomník ze sovětské éry, nazývaný trefně Pinocchiovým zubem a pozorovali hroznou hemžení lidí vyvolanou tím, že se tam chystalo vystoupení slavné zpěvačky nazývané *Madonna*. V programu našeho zájezdu byla pro úterní odpoledne fakultativní možnost navštívit Helsinky. Ještě že jí nikdo nevyužil! Madonnini fanoušci jistě zabrali veškeru předvečerní kapacitu trajektů

Helsinky – Tallinn. A ve středu nás čekal brzký odjezd. Na programu jsme totiž měli celodenní návštěvu dvou ostrovů – Saaremaa a Muhu; mezi nimi sice je most, avšak z pevniny na Muhu se musí trajektem a je třeba respektovat jeho jízdní řád.

Na ostrůvku **Muhu** jsme zastavili v obci Koguva, která je jakýmsi živým skansenem. Místní obyvatelé vidouce, že počítáme jen s procházkou, aniž bychom platili vstup do jednoho z domů, který slouží jako muzeum, se na nás příliš přátelsky netvářili. Chvilé mezi starými venkovskými staveními (→), nefunkčními loděmi, větrnými mlýny, spojená s výhledy na moře, byla přesto hezkým začátkem posledního dne stráveného v Estonsku.

Z Muhu jsme dojeli přes most na rozlehlý a zajímavostmi bohatý ostrov **Saaremaa**, jehož dopravní osou je silnice do města Kuresaare. Tu jsme si projeli na zpáteční cestě; naše poznávací cesta vedla severně od ní. Zastavili jsme v obci Karja u švédského kostela z 13. století a pak jsme v obci Angla navštívili komplex starých větrných mlýnů; ty bylo možno systémem velkých pák natáčet podle směru větru. Odtud jsme dojeli do Kaali, kam někdy před 2,5 a 3 tisíci let dopad **meteorit**¹¹, čímž vznikl kráter s průměrem 110 m a hluboký 16 m. Na jeho dně je jezírko, k němuž lze pohodlně sestoupit. A, jak to u turistických atrakcí bývá, dnes jsou u kráteru obchody, restaurace, hotel a informační centrum.

Karja, švédský kostel

Angla, větrné mlýny

¹¹ Tato událost tehdy způsobila dočasné vylidnění ostrova

Kaali, kráter

Panga, útesy

Než jsme dojeli do Kuresaare, největšího a nejvýznamnějšího města na ostrově, jsme se ještě zastavili u obce Panga, abychom se prošli příjemnou cestou po vrcholu skalních útesů s krásnými výhledy na moře; během cesty byly i stinné lesní úseky, i na nichž jsme si charakter krajiny s útesy a blízkým mořem uvědomovali. Autobus čekal na blízkém parkovišti, u něhož byla velká louka. Slunné nepříliš horké počasí s příjemným větříkem přispěly k příjemným pocitům na poslední zastávce v přírodě na největším estonském ostrově.

Poslední zastávkou na ostrově Saaremaa bylo město **Kuresaare** s nikdy nedobytým biskupským vodním hradem v prvním přiblížení vypadajícím jako kompaktní krychle. V Kuresaare jsme měli volno. Sám jsem byl tak unavený, že jsem naléhal na Evinku dát prioritu posezení při kávě a moučnicku, což bylo velice příjemné, nicméně když Evi slyšela vyprávění Slugových o jejich návštěvě interiéru, bylo jí líto, že jsme nešli raději s nimi. Z odstupu roků si myslím, že se nám ve vzpomínkách ty různé interiéry stejně pletou a posezení v kavárně bylo zpříjemněním bohatého dne na Saaremaa.

Kuresaare, vodní hrad

Kuresaare, interiér luterského kostela

Z Kuresaare jsme už jeli rovnou hlavní silnicí přes ostrovy Saaremaa a Muhu na trajekt a odtud zas bez nějaké poznávací zastávky do města **Pärnu**, kde jsme měli v motelu nocleh.

Původní rozvrh cesty byl poněkud jiný: Z Kuresaare jsme měli jet trajektem do Ventspils v Lotyšsku, místo noclehu nebylo v katalogu uvedeno, mohl to být Ventspils, mohla to být však i litevská Klaipėda, což by znamenalo příjemné strávení dvou nocí v jednom hotelu. I průjezd Litvou a pořadí jednotlivých zastávek byl oproti katalogu zájezdů změněn. Důvodem bylo zrušení onoho trajektu z Kuresaare, čímž bylo znemožněno zařadit Saaremaa a Muhu do okružní cesty a museli jsme se vracet. Vznikla tak značná zajižďka, ale na nocleh v Pärnu nevzpomínáme ve zlém.

Motel v Pärnu byla obyčejná nezajímavá stavba. Nicméně na vepřovém s brambory a se zelím jsem si pochutnal a nákup ovoce a vína v blízkém supermarketu a především konzumace vína na pokoji spolu se Slugovými byly příjemnou tečkou za večery trávenými v Estonsku.

V Estonsku jsme se cítili dobře. Přitom statistiky o této milé zemi říkají, že patří k těm nejateističtějším. Z autobusu jsem několikrát zaregistroval modlitebnu některé "svobodné církve". Možná, že ti, kdo se k nim hlásí, se při cenzu nevejdou do žádné církevní kolonky a do statistik se pak dostanou jako ateisté.

Ve čtvrtek jsme v 7:30 posnídali a v 8:30 vyjeli na jih; na lotyšských hranicích jsme měli vítanou možnost zbývající estonské koruny vyměnit za eura, po chvíli jízdy Lotyšskem jsme se v oblasti Limbaži vykoukali v Rižském zálivu a autobusem pokračovali obchvatem kolem Rigy přes pravděpodobné rodiště kněžny Zaháňské Jelgavu směrem na Litevské město Šiauliai, před nímž jsme odbočili na blízkou **Horu křížů**.

V místě stál podle archeologických nálezů z počátku 90. let 20. století v blízkosti dnešního pahorku ve 14. století hrad livonských rytířů. První kříže byly na místě vztyčeny v první polovině 19. století na památku obětí polského listopadového povstání z roku 1831, které tam byly pohřbeny. Jako další byly na tomto místě pohřbeny oběti dalšího polského povstání, povstání lednového z roku 1863. Na počátku 20. století bylo na místě přibližně 100 křížů a jejich počet díky domácím i zahraničním poutníkům neustále rostl. V době, kdy byla Litva součástí Sovětského svazu, se vládnoucí režim pokusil místo jako nežádoucí náboženský a národní symbol několikrát zlikvidovat. Kříže byly několikrát zničeny buldozery, poprvé v roce 1961, ale místní obyvatelé je vždy opět vztyčili. V době uvolnění politických poměrů po roce 1985 Sovětský svaz snahu o zničení tohoto místa vzdal.

V roce 1993 navštívil Horu křížů (Kryžių kalnas) papež Jan Pavel II., který místu věnoval dřevěnou sochu Krista. Dnes je Hora křížů cílem řady turistů i poutníků z celého světa, kteří na ni přinášejí stále nové kříže. Většina z křížů je ze dřeva, některé jsou z kovu, plastu či kamene.

Mezi kříži je i kříž s židovskou hvězdou, připomínající hrůzy Osvětimi.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Hora_křížů

Za Horou křížů stojí moderní hezký františkánský klášter. V něm jsme navštívili placené WC. Při placení jsem si spletl lity a laty, což mi došlo až se zpožděním a vysvětlilo, proč se po mém placení obsluha tak zvláště tázavě až příjemně tvářila. Ono to znamenalo zpropitné ve výši cca 900 %. Nakonec jsem byl rád, že se tak vyřešila otázka, co se zbývajícimi laty. U františkánů snad skončily v dobrých rukou.

Šiauliai jsme nechali po levé straně a zabočili vpravo na baltské pobřeží do přímořského rekreačního města **Palangy**. Navštívili jsme pláž i park; v tamním zámku jsme navštívili muzeum jantaru. Rád při těchto příležitostech sleduji, v jakých jazycích jsou podávány různé informace včetně popisu exponátů. Zde jsme se setkali s kombinacemi litevština + angličtina, litevština + ruština, jen litevština, nechyběly ani exponáty bez popisu. Z Palangy nás autobus zavezl asi 25 km k jihu, kde v příjemném hotelu Parkas (název odpovídá skutečnosti) na severním okraji nejstaršího města na území dnešní Litvy **Klaipėdy** nás čekala večeře: jako předkrm výborný bramborový salát, skvělé maso s kroketami a zeleninovou přílohou, tentokrát bez dezertu a bez kávy. Tu jsme si pak s Evinkou a její kolegyní Věrou koupili a vypili při příjemném posezení na terase obklopené zelení. Slugovi a zbývající kolegyně trávili tuto chvíli s námi. Abychom večeři strávili, vydali jsme se asi 2 km k centru města, podívali se na moderní kostel a zakoupili nějaké ovoce. A pak už nás čekala poslední noc v Pobaltí.

Věra, Dani, Eva, Jirka

Vlevo zády: Jarka, já; vpravo Lída, Věra, Dani

Po plném programu jsem si zařízení pokojů moc nevšímal. Jako obvykle na dovolených jsem si rád ráno užíval "pocitivě studené" sprchy. V Klaipédě byla opravdu skvělá. Stačil jsem si poznamenat, že v hotelu Parkas byli věrni staré praxi samostatných kohoutků na studenou a na teplou vodu.

V pátek jsme projeli Klaipédou na trajekt na **Kurskou kosu**. Tento zvláštní štíhlý dlouhý poloostrov je rozdělen státní hranicí na dvě části: severní litevská je z litevského území dostupná z Klaipėdy přes úzký záliv Baltského moře, jižní ruská je součástí "detašované" Kaliningradské oblasti a souvisí s pevninou. My jsme dojeli až na jižní konec litevské části do obce **Nida**, cestou jsme viděli hnízdiště kormoránů (mám raději stromy než ptáky, a tak mi bylo líto, co oni rybožrouti udělali ze stromů (obr. dále)) a z Nidy jsme se byli podívat na rozsáhlé větrem vytvořené písečné duny; byli jsme na vrcholu jedné z nich, kde pod pískem byla v minulosti "pohřbena" vesnice. Nidu jsme prošli, líbil se nám tamní moderní katolický kostel a získali jsme tam příjemný zážitek, když jsem v restauraci zapomněl brýle a dříve, než jsem si to stačil uvědomit, za námi vyběhla servírka a podala mi je. Až jsem se zastyděl, že při placení jsem nedal žádné zpropitné (nebylo to ovšem mou neochotou, nýbrž těžkopádností při jakýchkoli peněžních transakcích). Cestou zpět k severu, ještě než jsme dorazili do oblasti kormoránů, jsme v Juodkantė zastavili a absolvovali pěší procházku přes *Čarodějnický vrch* s vyřezávanými sochami různých bájných bytostí, vytvořenými kolem roku 1980, kousek kolem západního pobřeží a jakousi lesní silnicí k pobřeží východnímu. Tam, cestou z kopce, jsem měl určitý incident s cyklistou, který mě sice vyděsil (jeho asi také), ale dopadl zcela dobře. Procházku jsme absolvovali spolu se Slugovými a v jejím závěru na radu pana Miškovského jsme si společně koupili a hned také společně snědli asi tři porce uzených ryb, tak abychom okusili různé druhy. Chutné byly, ale zas nějaké přílišné nadšení nevzbudily.

Kurská kosa je národním parkem, kam se platí vstupné, které je ovšem nízké, bylo 5 litů za osobu. Trajektem v 15:30 jsme se z poloostrova vrátili do Klaipėdy, kterou jsme jen projeli a mířili na naši poslední zastávku, do města, které bylo v meziválečném období litevským hlavním městem¹², do **Kaunasu**. Přivítaly nás hradby, v jejichž blízkosti autobus zaparkoval a my, unavení "poutníci" jsme se mohli aspoň letmo seznámit s tímto klidným městem na soutoku dvou největších litevských řek Nemunas a Neris.

Kaunas, hradby

¹² Vilnius, tehdy Wilno, patřil do Polska.

V Kaunasu je hodně kostelů, převážně katolických, a je v nich docela živo. Potkávali jsme i skupinky lidí, mezi nimiž byli i kněží v sutaně. Po krátké společné prohlídce centra města jsme měli rozchod, který jsme s Evinkou využili především k odpočinku v příjemné kavárně, nicméně během krátké procházky jsme si toto přívětivé město, dopravně obsluhované trolejbusy, aspoň zčásti mohli "zažít". Z Kaunasu už jsme odjeli do **Suwalek**, kde jsme opět v Domě Nauczyciela nocovali a nešvédsky posnídali a pokračovali přes Polsko na těšínský hraniční přejezd a dále do Brna, kde výrazná část účastníků vystoupila a zbytek pokračoval do pro autobus domovského Velkého Meziříčí, kde jsme měli přistavený malý autobus s vlekem, který řídil sám majitel firmy p. Uchytíl¹³; zavazadla jsme přeložili do vleku a krátce před půlnocí dojeli do Prahy na Florenc.

Zdrávi a spokojeni jsme se vrátili z našeho čtvrtého zájezdu. Poznávací zájezdy se pro nás staly příjemnou součástí letních prázdnin. Zatím jsme se orientovali na sever, avšak v budoucnu jsme toto omezení neuplatňovali. Zatím jsme byli s dvěma různými cestovními kancelářemi, s berounskou Lingua Tour a s brněnskou Periscope. Řada rysů byla zájezdům společná. Složení účastníků je dost homogenní, byť věkové spektrum je široké. Ti nejdychtivější poznávat se s nejdůležitějšími evropskými turistickými seznámili už v devadesátých letech 20. století. Naším spoluúčastníkům zájezdů šlo o to co nejvíce poznat. K zdárnému průběhu zájezdů bylo nutné dodržovat termíny srazů, a ony skutečně dodržovány byly. Nikdy nedocházelo ani k nadměrnému požívání alkoholu, zkrátka účastníci bývali milí a odpovědní lidé.

Snídaně bývaly k noclehu připojovány automaticky, a bývaly zpravidla formou bohatého švédského stolu, kde jsem se nejvíce těšil na ochucený jogurt, jehož množství nebylo omezeno; příjemné ovšem byly i další složky nabídky včetně ovoce. Nevyužívali jsem nabídku míchaných vajec a teplých uzenin. Polední jídlo si každý zařídil samostatně, my jsme většinu těchto "obědů" pořídili zásobami z domova. S večery to bývalo různé. Někdy bylo jediným řešením si večeri koupit někde v obchodě nebo využít domácí zásoby, někdy byly večere přímo v ceně zájezdu – tak tomu bylo v Litvě, Lotyšsku i Estonsku, avšak nikoli v Suwalkách. Dost častou praxí byla možnost si večere při uzavírání cestovní smlouvy objednat a připlatit za ně částku, která bývala v porovnání s cenou zájezdu poměrně vysoká, avšak znamenala úžasné zpříjemnění zájezdu. Zájezdy mívaly i další fakultativní složky; patřily mezi ně většinou návštěvy objektů se vstupným. Poplatek za ně vybíral zpravidla průvodce během zájezdu v příslušné měně.

Dlouhé přejezdy vyžadovaly zdravotní zastávky umožňující návštěvu zájezdu. Na většině zájezdů bylo možno používat WC v autobuse, ale žádoucí bylo, aby byl používán co nejméně; jednak tam bylo neuvěřitelně málo místa, a hlavně jeho užívání

¹³ Na zájezdu jedním ze dvou řidičů byl p. Uchytíl ml., syn majitele firmy.

vyžadovalo využívat vyprazdňovací stanice. Ty třeba na Islandu nejsou (na Islandu ovšem nebyly ani dlouhé přejezdy). A tak se zpravidla po 3 až 4 hodinách jízdy dělaly u motorestů "zdravotní zastávky", kdy kromě použití WC bylo možno se trochu protáhnout, případně v motorestu něco koupit.

Ve větší či menší míře nabízeli občerstvení i řidiči autobusů. Šlo o kávu či čaj, pivo či nealkoholické nápoje (chlazené) případně příležitostně o teplé párky.

V roce 2006 jsem musel v sobě něco zlomit, abych se pro zájezd rozhodl. Časem se zájezdy staly podstatnou součástí dovolené. A když jsem chodíval pod našimi okny kolem parkoviště hotelu Rhea, všímal jsem si, odkud tam jsou ubytované zájezdy – zkrátka zájezdy ke mně začaly patřit. A bylo tomu až do roku 2019, pak přišla protiepidemická opatření a můj nádor. Ve světě mých vzpomínek však jsou stále velice důležité.

Praha, březen 2022